

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

(महाराष्ट्र शासन अधिसूचना क्रमांक २००७/(३२२/०७)विशि-४ महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम १९९४(१९९४ चा महा.३५) च्या कलम ३ च्या पोटकलम(२) अन्वये दिनांक २७ सप्टेंबर, २०११ रोजी स्थापित व महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ (सन २०१७ चा महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम क्रमांक ६) व्दारा संचालित राज्य विद्यापीठ)

(आस्थापना व प्रशासन विभाग)

एम. आय. डी. सी. रोड, कॉम्प्लेक्स, गडचिरोली जि. गडचिरोली ४४२६०५

email :- gug.registrar@gmail.com

दुरध्वनी क्र. ०७१३२-२२३१०४

email:- gondwanaesst@gmail.com

जा.क्र. गो.वि./आस्था./८०६/२०२१

दि. १४/१२/२०२१

परिपत्रक

विषय :- मराठी भाषा धोरण अंमलबजावणीबाबत.

संदर्भ :- १. मा. उप सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय विस्तार, कक्ष क्र. ४२२ मुंबई यांचे पत्र क्र. संकीर्ण-२०२१/प्रक्र ११०/विशि-५, दि. २६/११/२०२१.

२. मा. सहसंचालक (उच्च शिक्षण), महाराष्ट्र शासन, उच्च शिक्षण संचालनालय, महा. राज्य पुणे, क्र.युएनआय /१२२/२१) विशि-१/१३८५८, दि. ०१/१२/२०२१.

गोंडवाना विद्यापीठाशी संलग्नित महाविद्यालयांचे मा. प्रचार्य यांना कळविण्यात येते की, संदर्भिय पत्रांनुसार मराठी भाषा विभागाने मराठी भाषा धोरण तयार केले असून या धोरणातील काही मुद्दे हे उच्च शिक्षण विभागाशी संबंधित आहेत. महाराष्ट्र राजभाषा (सुधारणा) अधिनियम २०२१ हा दि. १६/०७/२०२१ च्या राजपत्रान्वये प्रसिध्द करण्यात आला असून त्याद्वारे राज्य शासकीय कार्यालये तसेच त्याअंतर्गत व्यवहार, कामकाज तसेच राज्यातील जनतेशी करावयाचा पत्रव्यवहार व संदेशवहन मराठी भाषेतून बंधनकारक करण्यात आलेले आहे.

त्याअनुषंगाने सर्व संबंधितांनी संदर्भिय पत्र व त्यासोबत संलग्न एकुण १० मुद्यांचे अवलोकन करुन त्यानुसार कार्यवाही घ्यावी व दि. १५ डिसेंबर, २०२१ पुर्वी ईमेलद्वारे वा हार्डकॉपी स्वरुपात त्याचा अहवाल सादर करावा.

संलग्न - वरीलप्रमाणे.

(डॉ. अनिल चिंताडे)

कुलसचिव(प्र.)

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

प्रतिलिपी :-

१. मा. कुलगुरू महोदयांचे स्वीय सहाय्यक, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.
२. मा. प्र-कुलगुरुंचे कार्यालय, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.
३. मा. प्राचार्य, सर्व संलग्नित महाविद्यालये, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली यांना माहिती तथा कार्यवाहीस्तव सविनय सादर.
४. सर्व प्रशासकिय/शैक्षणिक विभागांचे मा. विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुख, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली यांना माहिती तथा कार्यवाहीस्तव सविनय सादर.
५. डॉ. हेमंत बारसागडे, उपकुलसचिव तथा मराठी भाषा दक्षता अधिकारी, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.
६. सिस्टीम अॅनालिस्ट, संगणक विभाग, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली यांना सुचित करण्यात येते की, सादर परिपत्रक विद्यापीठ संकेतस्थळावर प्रसिध्द करावे.
७. आस्थापना व प्रशासन विभाग(नस्ती), गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.

(डॉ. विजय सिलारे)

उपकुलसचिव

गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली

महाराष्ट्र शासन
उच्च शिक्षण संचालनालय
मध्यवर्ती इमारत, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-४११ ००१.

www.dhepune.gov.in

E-mail- vishi.dhepune@nic.in

फोन नं. ०२०/२६१२२११९, २६१२४६३९, २६०५१५१२

क्रमांक- युएनआय/(१२२/२१)/विशि-१ / 13658

दिनांक- 1 DEC 2021

प्रति,

कुलसचिव, सर्व अकृषी विद्यापीठे, महाराष्ट्र राज्य.
कुलसचिव, टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे
कुलसचिव, गोखले अर्थशास्त्र व राज्यशास्त्र संस्था, पुणे.
कुलसचिव, डेक्कन कॉलेज पदव्युत्तर व संशोधन संस्था, पुणे.
कुलसचिव, स्वयंअर्थसहाय्यित विद्यापीठे.

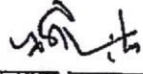
विषय- मराठी भाषा धोरण अंमलबजावणी

संदर्भ- शासनपत्र क्रमांक संकीर्ण-२०२१/प्र.क्र.११०/विशि-५
दिनांक २६ नोव्हेंबर, २०२१

उपरोक्त विषयाबाबतचे शासनाचे आपणास पाठविलेले व या संचालनालयास पृष्ठांकित केलेले संदर्भिय पत्राची प्रत व सहपत्रे पहावे.

वरील संदर्भिय पत्रानुसार सादर करण्यात येते की, मराठी भाषा विभागाने मराठी भाषा धोरण तयार केलेले आहे. या धोरणातील काही मुद्दे हे उच्च शिक्षण विभागाशी संबंधित आहेत. महाराष्ट्र राजभाषा(सुधारणा) अधिनियम २०२१ दिनांक १६ जुलै, २०२१ च्या राजपत्रान्वये प्रसिध्द करण्यात आला असून याद्वारे राज्य शासकीय कार्यालये तसेच त्या अंतर्गत व्यवहार, कामकाज तसेच राज्यातील जनतेशी करावयाचा पत्रव्यवहार व संदेशवहन मराठी भाषेतून बंधनकारक करण्यात आलेले आहे. त्या अनुषंगाने शासनपत्रामध्ये जोडलेल्या एकूण १० मुद्द्यांबाबतची कार्यवाही आपल्या विद्यापीठाने तसेच संलग्नित महाविद्यालयानी करावयाची आहे.

तसेच या १० मुद्द्यांबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल या संचालनालयास दिनांक २० डिसेंबर, २०२१ पुर्वी पोहोचेल अशा बेताने पाठवावा.

(डॉ. प्रकाश बच्छाव)
सहसंचालक(उच्च शिक्षण)
महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१

प्रत- माहितीस्तव सादर

मा.श्री.अजित बाविस्कर, उपसचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, विस्तार भवन, मुंबई-३२

प्रत- माहिती व कार्यवाहीसाठी

सर्व विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य.

२/- त्यांना कळविण्यात येते की, आपल्या विभागातील अकृषी विद्यापीठे, अभिमत विद्यापीठे व स्वयंअर्थसहाय्यित विद्यापीठांना वर नमूद केल्याप्रमाणे कळविण्यात यावे. तसेच या विद्यापीठांकडून १० मुद्द्यांबाबतचा अहवाल एकत्रित या संचालनालयास २० डिसेंबर, २०२१ पुर्वी सादर करावा.

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय विस्तार, कक्ष क्र. ४२२,
चौथा मजला, मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई - ३२.

Email ID : kishor.jakate@nic.in

दूरध्वनी क्र. ०२२-२२७९३१७१

क्र. संकीर्ण-२०२१/प्र. क्र. ११०/विशि-५

दि. २६/११/२०२१

प्रति,

कुलसचिव,
सर्व अकृषि विद्यापीठे/अभिमत विद्यापीठे/
स्वयंअर्थसहाय्यित विद्यापीठे

विषय : मराठी भाषा धोरण अंमलबजावणी.

महोदय,

महाराष्ट्र राज्यात मराठी भाषेचे संरक्षण, संवर्धन व विकास होण्याच्या दृष्टीने भाषा सल्लागार समितीने राजभाषा मराठी धोरणाचा प्राथमिक मसुदा शासनाकडे सादर केला होता. शासनाने हा मसुदा जनतेच्या माहितीसाठी व सूचना प्रतिक्रियांसाठी शासनाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून दिला. यावर विद्यापीठ स्तरावर झालेल्या चर्चासत्रांदरम्यान भाषातज्ञ, महाविद्यालयीन विद्यार्थी यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या सूचना तसेच या धोरणाच्या अंमलबजावणीसंदर्भात स्थापन केलेल्या उपसमित्यांच्या अहवालाचा विचार करून मराठी भाषा विभागाने मराठी भाषा धोरण तयार केलेले आहे. सदर धोरणातील काही मुद्दे उच्च शिक्षणाशी संबंधित आहेत.

महाराष्ट्र राजभाषा (सुधारणा) अधिनियम, २०२१ दि. १६ जुलै, २०२१ च्या राजपत्रान्वये प्रसिध्द करण्यात आला असून याद्वारे राज्य शासकीय कार्यालये तसेच त्याअंतर्गत व्यवहार, कामकाज तसेच राज्यातील जनतेशी करावयाचा पत्रव्यवहार व संदेशवहनमराठी भाषेतून बंधनकारक करण्यात आले आहे.

मराठी राजभाषा (सुधारणा) अधिनियम, २०२१, केंद्र शासनाच्या नविन शैक्षणिक धोरण-२०२० च्या अनुषंगाने राज्य शासनाच्या मराठी भाषा धोरणातील उच्च शिक्षणाशी संबंधित मुद्द्यांवर तातडीने कार्यवाही

१२/११/२१

११/११/२१
सचिव

११/११/२१
२०२१

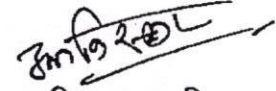
करण्याची आवश्यकता आहे.सबब, खाली नमूद मुद्द्यांची तातडीनेअंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने विद्यापीठ व महाविद्यालयीन स्तरावर विहित पध्दतीने उचित कार्यवाही करावी.

अ.क्र.	मराठी भाषा धोरणातील मुद्द्यांची अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने करावयाची कार्यवाही
१	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांच्या प्रशासकीय कामकाजात इंग्रजीसोबत मराठीचाही वापर अनिवार्य असेल. तसेच त्यांच्या परिसरातील, वास्तूतील नावे, सूचनाफलक इत्यादी सर्व बाबतीत मराठी भाषेचा ठळकपणे वापर करणे बंधनकारक राहिल. विभागाच्या दि. ०७/०५/२०१८ च्या परिपत्रकान्वये याबाबत सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. या सूचनांची अंमलबजावणी होते किंवा कसे याबाबत संबंधित सहसंचालकांनी तपासणी करावी.
२	राज्यातील सर्व प्रकारची महाविद्यालये तसेच विद्यापीठे यांची संकेतस्थळे तसेच त्यातील माहिती मराठी भाषेतही उपलब्ध करून देण्याबाबत सर्व विद्यापीठे व महाविद्यालयांनी उचित कार्यवाही करावी.
३	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांनी, त्यांना अनुदान आयोगासारख्या नियामक संस्थांकडून संशोधनासाठी मिळणाऱ्या निर्धोषी यथोचित निधी विविध ज्ञानशाखांतील मराठी भाषेतून होणाऱ्या संशोधनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी खर्च करण्याबाबत उचित कार्यवाही करावी.
४	राज्यातील सर्व विद्यापीठे आणि संशोधन संस्था यांच्यामार्फत प्रकाशित होणाऱ्या नियतकालिकामधून मराठी भाषेतील शोधनिबंध प्रसिद्ध करण्याबाबत उचित कार्यवाही करावी.
५	महाविद्यालयांतील व विद्यापीठांतील अमराठी विद्यार्थ्यांना मराठी शिकण्यासाठी उत्तेजन देण्यात यावे तसेच त्यांच्या अध्यापनाची सोय करण्यात यावी.
६	सर्व विद्यापीठांच्या मराठी भाषा विभागामार्फत,मराठी संस्कृतीचा परिचय करून देणारा अभ्यासक्रम सर्व विद्याशाखांच्या विद्यार्थ्यांना मराठी व इंग्रजी भाषांमधून उपलब्ध करून देण्याबाबत उचित कार्यवाही करण्यात यावी.
७	मराठी ज्ञानभाषा होण्याच्या दृष्टीने राज्यातील महाविद्यालये तसेच विद्यापीठे यांच्यातर्फे आयोजित चर्चासत्रे, परिषदा, कार्यशाळा, परिसंवाद आदि उपक्रमात, मराठी भाषेचा कटाक्षाने वापर केला जावा, यासाठी महाविद्यालये व विद्यापीठे यांनी उचित कार्यवाही करावी.
८	महाविद्यालयीन आणि विद्यापीठीय पातळीवर मराठी साहित्य या विषयाबाबतच्या अभ्यासक्रमामध्ये मराठी भाषेचा इतिहासाचा प्रकरणाचा समावेश करण्यात यावा.
९	एम.फिल. व पीएच.डी. चे प्रबंध मराठीमधून सादर करताना ते एकसंकेत (युनिकोड) प्रणालीतून सादर करणे अनिवार्य करण्यात यावे. तसेच या संबंधातील संशोधचौर्य तपासण्यासाठी विशिष्ट प्रणाली विकसित करण्यात यावी.

१०	मुलांच्या भाषिक विकासातील बालसाहित्याचे स्थान व महत्त्व लक्षात घेऊन बालसाहित्य या साहित्यप्रकाराकडे स्वतंत्र अभ्यास शाखा म्हणून उच्च शिक्षण व विद्यापीठीय स्तरावर मराठी बालसाहित्य या विषयाचा स्वतंत्र अभ्यासविषय म्हणून समावेश करण्यात यावा.
----	---

सर्व विद्यापीठांनी तातडीने याबाबत कार्यवाही करावी तसेच त्यांच्याशी संलग्नित महाविद्यालयांना अंमलबजावणी करण्याबाबत उचित निर्देश द्यावेत. केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल ३१ डिसेंबर, २०२१ पूर्वी संचालक, उच्च शिक्षण यांचेमार्फत एकत्रित शासनास सादर करावा.

आपला,

(अजित म. बाविस्कर)

उप सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,
महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) संचालक, उच्च शिक्षण संचालनालय
- २) संचालक, तंत्र शिक्षण संचालनालय
- ३) संचालक, कला संचालनालय

मराठी भाषा धोरण कृतिआराखडा
५.१.३ उच्च शिक्षण

अ.क्र.	मराठी भाषा धोरणातील मुद्दा क्र.	मराठी भाषा धोरणातील मुद्दे	अभिप्राय
२२.	५.१.३.१	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांच्या प्रशासकीय कामकाजात इंग्रजीसोबत मराठीचाही वापर अनिवार्य असेल. तसेच त्यांच्या परिसरातील, वास्तूतील नावे, सूचनाफलक इत्यादी सर्व बाबतीत मराठी भाषेचा ठळकपणे वापर करणे बंधनकारक राहिले.	याबाबतच्या सूचना विभागाच्या दि. ०७/०५/२०१८ च्या परिपत्रकान्वये देण्यात आलेल्या आहेत.याप्रमाणे कार्यवाही होते किंवा कसे याबाबत विभागीय सह संचालकांनी तपासणी करण्याबाबत दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
२३.	५.१.३.२	राज्यातील सर्व प्रकारची महाविद्यालये तसेच विद्यापीठे यांची संकेतस्थळे मराठी भाषेतही उपलब्ध करून देणे बंधनकारक केले जाईल.	सर्व विद्यापीठे तसेच महाविद्यालयांना संकेतस्थळे व त्यावरील माहिती मराठी भाषेतही उपलब्ध करून देण्याबाबत दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
२४.	५.१.३.३	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांनी, त्यांना अनुदान आयोगासारख्या नियामक संस्थांकडून संशोधनासाठी मिळणाऱ्या निधीपैकी यथोचित निधी विविध ज्ञानशाखांतील मराठी भाषेतून होणाऱ्या संशोधनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी खर्च करावा याकरिता पाठपुरावा केला जाईल.	विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडून प्राप्त होणाऱ्या निधीपैकी काही निधी मराठी भाषेतील संशोधनासाठी खर्च करावा याबाबत सर्व विद्यापीठांना दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
२५.	५.१.३.४	मराठीला ज्ञानभाषा करण्यासाठी वेगवेगळ्या विषयांच्या ग्रंथांची गरज आहे. ते निर्माण करण्यासाठी महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळाचे पुनरुज्जीवन करण्यात येईल.	या विषयावरील तज्ञ व्यक्तींची समिती नेमून समितीच्या शिफारशीनुसार विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळाचे पुनरुज्जीवन करण्यासाठी उचित कार्यवाही करण्यात येईल.
२६.	५.१.३.५	राज्यातील सर्व विद्यापीठे आणि संशोधन संस्था यांच्यामार्फत प्रकाशित होणाऱ्या नियतकालिकामधून मराठी भाषेतील शोधनिबंध प्रसिद्ध करण्याबाबत त्यांना सूचित करण्यात येईल व अशा संस्थांचे शैक्षणिक मूल्यमापन करताना या काळी योग्य ती दखल घेतली जाईल.	याबाबतच्या सूचना सर्व विद्यापीठांना दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये देण्यात आल्या आहेत.

२७.	५.१.३.६ महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियमातील तरतुदीनुसार महाविद्यालयीन व विद्यापीठीय उच्च शिक्षण मराठीतूनही उपलब्ध करून दिले जाईल.	महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ मध्ये "मराठी भाषा व साहित्य जतन व संवर्धन मंडळ" स्थापन करण्याबाबत सुधारणा प्रस्तावित असून सदर मंडळामार्फत याबाबत कार्यवाही करण्यात येईल.
२८.	५.१.३.७ विज्ञान आणि तंत्रज्ञानविषयक उच्च शिक्षण मराठी माध्यमातून उपलब्ध केले जाईल.	महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळाने शै.व. २०२१-२२ पासून प्रथम वर्ष अभियांत्रिकी पदविका अभ्यासक्रमांमध्ये अध्यापनाची प्रक्रिया मराठी-इंग्रजी (द्विभाषिक) भाषेमध्ये राबविण्याकरिता संस्थांनी पर्याय देण्याबाबतचे परिपत्रक दिनांक १३/०७/२०२१ रोजी निर्गमित केले आहे. त्यानुसार शै.व. २०२१-२२ पासून अखिल भारतीय तंत्रशिक्षण परिषद, नवी दिल्ली यांची मान्यता प्राप्त आणि महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळाशी संलग्नीत असलेल्या अभियांत्रिकी पदविका अभ्यासक्रमाच्या संस्थांपैकी इच्छुकसंस्थांकडून प्रथम वर्ष अभियांत्रिकी पदविका वर्गातील प्रवेशित विद्यार्थ्यांना प्रथम वर्गाकरिता मराठी-इंग्रजी या माध्यमातून अभ्यासक्रमनिहाय पर्याय देऊन अशा संस्थांमध्ये मराठी-इंग्रजी (द्विभाषिक) अध्यापन प्रक्रिया मंडळामार्फत राबविण्यात येत आहे. अखिल भारतीय तंत्र शिक्षण परिषद, नवी दिल्ली यांची मान्यताप्राप्त राज्यातील एकूण ३५२ अभियांत्रिकी पदविका संस्थांपैकी १७९ पदविका संस्थांनी मराठी-इंग्रजी (द्विभाषिक) या माध्यमातून अध्यापन प्रक्रिया राबविण्याबाबत इच्छुकता दर्शविली आहे. उपरोक्तप्रमाणे १७९ संस्थांनी मराठी-इंग्रजी द्विभाषेचा पर्याय अध्यापनासाठी निवडलेला होता त्या संस्थांची माहिती मंडळकडून तंत्रशिक्षण संचालनालयास प्रथम वर्गाच्या विद्यार्थ्यांच्या प्रवेशाकरिता उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. त्यानुसार तंत्रशिक्षण संचालनालयाकडून प्रथम वर्गाची प्रवेश प्रक्रिया पूर्ण झालेली आहे. प्रथम वर्षातील विद्यार्थ्यांना प्रथम सत्रात Basic Science (२२१०२) व Basic Mathematics (२२१०३) या दोन विषयाची

			साधनसामुग्री मराठीतून तयार करून मंडळाने दिनांक २९/०९/२०२१ रोजीच्या परिपत्रकांतच्ये विद्यार्थी व अध्यापकांना मंडळाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून दिलेली आहे. तसेच ज्या संस्थांनी मराठी-इंग्रजी द्विभाषेचा पर्याय दिलेला होता त्या संस्थांमध्ये त्याबाबतची अंमलबजावणी सुरू आहे. सबब, या मुद्यासंदर्भात विभागाकडून अंमलबजावणीस सुरुवात झालेली आहे.
२९.	५.१.३.८	विज्ञान आणि तंत्रज्ञानविषयक इंग्रजी भाषातील ग्रंथांचे आणि नियतकालिकांमधील निबंधांचे विद्यापीठामार्फत मराठीत भाषांतर केले जाईल.	महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ मध्ये 'मराठी भाषा व साहित्य जतन व संवर्धन मंडळ' स्थापन करण्याबाबत सुधारणा प्रस्तावित असून सदर मंडळामार्फत याबाबत कार्यवाही करण्यात येईल.
३०.	५.१.३.९	लोकभाषा, राजभाषा मराठीची ज्ञानभाषा म्हणून जडणघडण आणि विकास करण्याची महत्त्वाची जबाबदारी उच्च शिक्षणामधून अपेक्षित आहे. विद्यापीठ अधिनियमानुसार राज्यातील विद्यापीठांनी सर्व प्रकारचे उच्च शिक्षण इंग्रजीप्रमाणे मराठी भाषेतूनही उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी पार पाडावयाची आहे. ही जबाबदारी पार पाडली जात आहे की नाही हे तपासणारी कोणतीही यंत्रणा अस्तित्वात नाही. हे लक्षात घेऊन मराठी भाषा विभागामार्फत राज्यातल सर्व प्रकारच्या विद्यापीठांशी संलग्नित आणि स्वायत्त महाविद्यालयांची दर ३ वर्षांनी मराठी भाषा लेखापरीक्षा (मराठी लँग्वेज ऑडिट) करण्यात येईल.	राज्यातील विद्यापीठ/महाविद्यालये यांचे मराठी भाषा लेखापरीक्षण मराठी भाषा विभागाकडून करण्यास व त्याप्रमाणे मानांकने देण्यास उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाची हरकत नाही.
३१.	५.१.३.१०	या भाषा लेखापरीक्षेनुसार वरील संस्थांना मानांकने दिली जातील आणि अर्थसहाय्य व सवलती देताना या मानांकनांचा विचार केला जाईल.	याबाबत पध्दती प्रकल्प म्हणून एका विद्यापीठामध्ये अध्यापनाची व्यवस्था करण्यात येईल.

३२.	५.१.३.११	महाविद्यालयांतील व विद्यापीठांतील अमराठी विद्यार्थ्यांना मराठी शिकण्यासाठी उत्तेजन दिले जाईल आणि त्यासाठी अभ्यापनाची सोय केली जाईल.	याबाबत सर्व विद्यापीठांना दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
३३.	५.१.३.१२	मराठी संस्कृतीचा परिचय करून देणारा अभ्यासक्रम सर्व विद्याशाखांच्या विद्यार्थ्यांना मराठी व इंग्रजी भाषांमधून उपलब्ध करून देण्यात येईल.	सर्व विद्यापीठांतील मराठी भाषा विभागामार्फत असा अभ्यासक्रम तयार करून तो सर्व विद्याशाखांच्या विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्याबाबत दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
३४.	५.१.३.१३	मराठी ज्ञानभाषा होण्याच्या दृष्टीने राज्यातील महाविद्यालये तसेच विद्यापीठे यांच्यातर्फे आयोजित चर्चासत्रे, परिषदा, कार्यशाळा, परिसंवाद आदि उपक्रमात, मराठी भाषेचाही वापर केला जावा, यासाठी महाविद्यालये व विद्यापीठे यांना निर्देश दिले जातील.	याबाबत सर्व विद्यापीठांना दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
३५.	५.१.३.१४	महाराष्ट्र राज्यातील विविध महाविद्यालयांतील तसेच विद्यापीठांतील मराठी विभागातील रिक्त पदे भरण्यात येतील आणि शासनाच्या संमतीशिवाय कोणत्याही महाविद्यालयांतील व विद्यापीठांतील मराठी भाषा विभाग बंद करण्यात येणार नाही.	रिक्त भरण्याबाबतचा प्रस्ताव वित्त विभागास सादर करण्यात येईल. वित्त विभागाच्या मान्यतेनंतर उचित कार्यवाही करण्यात येईल.
३६.	५.१.३.१५	विद्यापीठीय व्यवहारात मराठी भाषेचा समुचित वापर होण्याच्या दृष्टीने कृषि आणि कृषीतर विद्यापीठांमध्ये मराठी भाषा अधिकारी नियुक्त केला जाईल.	महाराष्ट्र राजभाषा (सुधारणा) विधेयक, २०२१ मधील कलम ५(ब) अन्वये विद्यापीठांतील सुयोग्य अधिकाऱ्यास मराठी भाषा अधिकारी म्हणून पद निर्देशित करण्याबाबत सर्व विद्यापीठांना सूचना देण्यात येतील.
३७.	५.१.३.१६	व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, तंत्रशिक्षण संचालनालय व कला संचालनालय यांच्यातर्फे देवनागरी मुद्राक्षर तंत्रज्ञान व त्याचे उपयोग यासंबंधीच्या अभ्यासक्रमाचा उपलब्ध पाठ्यक्रमांमध्ये समावेश केला जाईल.	सदर बाब तंत्रशिक्षण संचालनालय यांच्याकडून तपासून घेऊन त्याप्रमाणे उचित कार्यवाही करण्यात येईल.
३८.	५.१.३.१७	महाविद्यालयीन आणि विद्यापीठीय पातळीवर मराठी साहित्याच्या इतिहासाप्रमाणेच मराठी भाषेच्या इतिहासाचे अभ्यापन केले जाईल.	मराठी साहित्य या विषयाबाबतच्या अभ्यासक्रमांमध्ये मराठी भाषेचा इतिहास या प्रकरणाचा समावेश करण्याबाबत सर्व विद्यापीठांना दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.

३९.	५.१.३.१८	उच्च शिक्षणातील मराठी भाषेचे अध्ययन व अभ्यापन केवळ साहित्यलक्ष्यी व पारंपरिक पाठ्यक्रमापुरते सीमित न ठेवता तो व्यवसायाभिमुख, रोजगाराभिमुख व कौशल्यभिमुख केले जाईल.	मराठी भाषेचे अध्ययन व्यवसायाभिमुख, रोजगाराभिमुख व कौशल्यभिमुख होण्याच्या दृष्टीने मराठी भाषा व साहित्य जतन व संवर्धन मंडळ या विद्यापीठातील प्रस्तावित मंडळमार्फत उचित कार्यवाही करण्याच्या सूचना सर्व विद्यापीठांना देण्यात येतील.
४०.	५.१.३.१९	सर्व राष्ट्रीय स्पर्धा परीक्षा, अभ्यासक्रम प्रवेश परीक्षा देताना प्रश्नपत्रिका मराठी भाषेत उपलब्ध व्हावी तसेच उत्तराची भाषा म्हणून मराठी भाषेचा पर्याय उपलब्ध व्हावा यासाठी शासन मागणी व पाठपुरावा करील.	याबाबत मराठी भाषा विभागाने पाठपुरावा करावा.
४१.	५.१.३.२०	एम.फिल. व पीएच.डी. चे प्रबंध मराठीमधून सादर करताना ते एकसंकेत (युनिकोड) प्रणालीतून सादर करणे अनिवार्य केले जाईल. तसेच या संबंधातील संशोधचौर्य तपासण्यासाठी विशिष्ट प्रणाली विकसित करावी असे विद्यापीठांना निर्देशित केले जाईल.	याबाबत सर्व विद्यापीठांना दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
४२.	५.१.३.२१	मुलांच्या भाषिक विकासातील बालसाहित्याचे स्थान व महत्त्व लक्षात घेऊन बालसाहित्य या साहित्यप्रकाराकडे स्वतंत्र अभ्यास शाखा म्हणून पाहिले जाईल व उच्च शिक्षण व विद्यापीठीय स्तरावर मराठी बालसाहित्य या विषयाचा स्वतंत्र अभ्यासविषय म्हणून समावेश करण्यात येईल. बालसाहित्याचे सर्वांगीण संशोधन व तौलनिक अभ्यास यांचा अंतर्भाव त्यात केला जाईल.	याबाबत सर्व विद्यापीठांना दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
४३.	५.१.३.२२	खाजगी रुग्णालयातील परिचारिकांना मराठीत संवादात्मक प्रशिक्षण देणे अनिवार्य केले जाईल.	याबाबत मराठी भाषा विभागाने कार्यवाही करावी.
४४.	५.१.३.२३	परिचारिकांच्या अभ्यासक्रमात संवादात्मक मराठी प्रशिक्षणाचा समावेश केला जाईल.	याबाबत मराठी भाषा विभागाने कार्यवाही करावी.
४५.	५.१.३.२४	केंद्र सरकारच्या केंद्रीय भाषा संस्थान, म्हैसूर ही संस्था राबवत असलेल्या राष्ट्रीय भाषांतर मोहिमेच्या धर्तीवर महाराष्ट्र राज्य भाषांतर मोहीम राबवली जाईल.	याबाबत मराठी भाषा विभागाने कार्यवाही करावी.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष ७, अंक ८(६)]

शुक्रवार, जुलै १६, २०२१/आषाढ २५, शके १९४३

[पृष्ठे ६, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक १५

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०२१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १४.— महाराष्ट्र राजभाषा अधिनियम, १९६४ यात आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.	पृष्ठे १-६
---	---------------

दिनांक १५ जुलै २०२१ रोजी माननीय राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

सतीश वाघोले,
प्रभारी सचिव (विधि विधान),
महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

सन २०२१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १४.

(माननीय राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर "महाराष्ट्र शासन राजपत्रात" दिनांक १६ जुलै २०२१ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

महाराष्ट्र राजभाषा अधिनियम, १९६४ यात आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.

१९६५ चा ज्याअर्थी, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांसाठी, महाराष्ट्र राजभाषा अधिनियम, १९६४ यात आणखी सुधारणा म्हा. ५. करणे इष्ट आहे ; त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या बाहत्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :-

१. या अधिनियमास, महाराष्ट्र राजभाषा (सुधारणा) अधिनियम, २०२१, असे म्हणावे.

संक्षिप्त नाव.

सन १९६५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
५ याच्या कलम २
ची सुधारणा.

२. महाराष्ट्र राजभाषा अधिनियम, १९६४ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, "मुख्य अधिनियम" असा करण्यात आला आहे) याच्या कलम २ मधील,—

१९६५ चा
महा. ५.

(क) खंड (ब) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

"(ब-१) "जिल्हा मराठी भाषा समिती" याचा अर्थ, कलम ५ड अन्वये प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये घटित केलेली जिल्हा मराठी भाषा समिती, असा आहे ;";

(ख) खंड (क) नंतर, पुढील खंड जादा दाखल करण्यात येतील :—

"(ड) "मराठी भाषा अधिकारी" याचा अर्थ, कलम ५ब च्या पोट-कलम (१) अन्वये मराठी भाषा अधिकारी म्हणून पदनिर्देशित केलेला अधिकारी, असा आहे ;

(ई) "विहित" याचा अर्थ, नियमांद्वारे विहित, असा आहे ;

(फ) "राज्य शासन" याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे ;

(ग) "राज्य मराठी भाषा समिती" याचा अर्थ, कलम ५क अन्वये घटित केलेली राज्य मराठी भाषा समिती, असा आहे."

सन १९६५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
५ याच्या कलम ४
ची सुधारणा.

३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ४ ला त्याचे पोट-कलम (१) असा नवीन क्रमांक देण्यात येईल ; आणि असा नवीन क्रमांक देण्यात आलेल्या पोट-कलम (१) नंतर, पुढील पोट-कलम जादा दाखल करण्यात येईल :—

"(२) या कलमाच्या पोट-कलम (१) खालील सर्व शासकीय प्रयोजनांमध्ये पुढील शासकीय प्रयोजनांचा समावेश असेल :—

(अ) राज्य शासनाच्या सर्व कार्यालयांचा सर्व अंतर्गत व्यवहार किंवा कामकाज ;

(ब) राज्य शासनाच्या सर्व कार्यालयांद्वारे राज्यातील जनतेबरोबर करावयाचे सर्व संदेशवहन व पत्रव्यवहार ;

(क) सर्व टिप्पण्या, मसुदे आणि त्यावरील सर्व शेरे, अभिप्राय व मते आणि नियमपुस्तिका, कोणतीही प्रशासकीय कार्यवाही, उपविधि, सर्व प्रकारच्या सूचना, कोणतेही प्रशासकीय काम व कामकाज, योजना, कार्यक्रम, धोरणे, निर्णय, ठराव, प्रशासकीय व इतर अहवाल, प्रसिद्धीपत्रके, निमंत्रण पत्रिका, नाममुद्रित पत्रे किंवा राज्य शासनाच्या कोणत्याही कार्यालयाने पारित करावयाचे जनसंवाद व जनहित यांच्याशी संबंधित इतर कोणतेही आदेश व दस्तऐवज ;

(ड) राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांसमोर मांडण्यात यावयाचे सर्व प्रशासकीय व इतर अहवाल आणि शासकीय कागदपत्रे ;

(ई) राज्य शासनाने किंवा त्याच्या वतीने किंवा त्याच्या कोणत्याही विभागाने किंवा त्याच्या कार्यालयाने द्यावयाची किंवा निर्गमित करावयाची कोणतीही अनुज्ञप्ती, परवाना, प्रमाणपत्र, निविदा किंवा जाहिरात ;

(फ) राज्य शासनाच्या कार्यालयांमध्ये वापरण्यात यावयाचे सर्व प्रमाणित नमुने, प्रपत्रे किंवा नोंदवह्या किंवा जनसंवाद व जनहित यांच्याशी संबंधित असणारे इतर कोणतेही दस्तऐवज ;

(ग) राज्य शासनाच्या कार्यालयांतील सर्व संकेतफलक, नामफलक, सूचना फलक आणि जनसंवाद व जनहित यांच्याशी संबंधित असणाऱ्या इतर कोणत्याही प्रदर्शक बाबी ;

(ह) राज्य शासनाच्या कार्यालयांमध्ये वापरण्यात येणारे सर्व शिक्के व मोहोरा ;

(आय) राज्य शासनाच्या कोणत्याही कार्यालयाने आंतरजालामार्फत पुरवावयाचे इतर कोणतेही दस्तऐवज किंवा सेवा आणि संकेतस्थळ, उपयोजके, संकेतस्थळद्वार (पोर्टल) यांमार्फत व संदेशवहनाच्या अन्य कोणत्याही वीजकीय (इलेक्ट्रॉनिक) मार्गाने करावयाचे जनसंवाद व जनहित यांच्याशी संबंधित असणारे कोणतेही संदेशवहन ; आणि

(जे) विहित करण्यात येतील अशी इतर कोणतीही शासकीय प्रयोजने.

४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ५ नंतर, पुढील कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :-

सन १९६५ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
५ यात नवीन
कलमे ५अ, ५ब,
५क, ५ड, ५ई,
५फ, ५ग, ५ह व
५आय समाविष्ट
करणे.

"५अ. या अधिनियमाच्या तरतुदीची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी, प्रत्येक मंत्रालयीन विभागाच्या दुय्यम आणि प्रशासकीय नियंत्रणाखालील कार्यालयांसह राज्य शासनाचे प्रत्येक कार्यालय, जनसंवाद व जनहित यांच्याशी संबंधित त्यांच्या धोरणांमध्ये मराठी भाषेचा वापर करण्यासाठी यथोचित तरतुदी करील.

या अधिनियमाची
प्रभावी
अंमलबजावणी
करण्यासाठी
धोरणांमध्ये तरतुदी
करणे.

५ब. (१) राज्य शासनाचे प्रत्येक कार्यालय, या अधिनियमान्वये त्याला नेमून दिलेली कार्ये पार पाडण्यासाठी, सुयोग्य अधिकाऱ्यास "मराठी भाषा अधिकारी" म्हणून पदनिर्देशित करील.

मराठी भाषा
अधिकारी
पदनिर्देशित करणे.

(२) मराठी भाषा अधिकारी पुढील कार्ये पार पाडील :-

(अ) कार्यालयामध्ये शासकीय प्रयोजनांसाठी मराठीचा वापर करत नसल्यासंबंधीची व या अधिनियमाच्या तरतुदीची अंमलबजावणी होत नसल्यासंबंधीची गा-व्हाणी किंवा तक्रारी स्वीकारणे व त्यांचे प्रभावी निवारण करण्यासाठी सहाय्य करणे ; आणि

(ब) या अधिनियमाच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदीच्या प्रभावी अंमलबजावणीची सुनिश्चिती करण्यासाठी उपाययोजना करणे.

(३) कार्यालय प्रमुख आणि कार्यालयातील अन्य कोणताही अधिकारी व कर्मचारी, या अधिनियमान्वये मराठी भाषा अधिकाऱ्यास नेमून दिलेली कार्ये पार पाडण्यासाठी आवश्यक ते सहाय्य करतील.

५क. (१) या अधिनियमान्वये प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करण्यासाठी व नेमून दिलेली कार्ये पार पाडण्यासाठी एक राज्य मराठी भाषा समिती असेल.

राज्य मराठी भाषा
समिती घटित
करणे.

(२) राज्य मराठी भाषा समितीमध्ये, पुढील सदस्यांचा अंतर्भाव असेल :-

(एक)	मंत्री, मराठी भाषा	अध्यक्ष ;
(दोन)	राज्यमंत्री, मराठी भाषा	उपाध्यक्ष ;
(तीन)	मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन	उपाध्यक्ष ;
(चार)	अपर मुख्य सचिव (सेवा), सामान्य प्रशासन विभाग	सदस्य ;
(पाच)	सचिव, मराठी भाषा विभाग	सदस्य ;
(सहा)	सचिव, शालेय शिक्षण विभाग	सदस्य ;
(सात)	सचिव, नगर विकास विभाग	सदस्य ;
(आठ)	सचिव, महसूल विभाग	सदस्य ;
(नऊ)	उपसचिव, मराठी भाषा विभाग	सदस्य-सचिव.

(३) राज्य मराठी भाषा समितीला, योग्य वाटेल अशा विविध क्षेत्रातील तज्ज्ञांना वेळोवेळी, बैठकीसाठी आमंत्रित करता येईल.

(४) राज्य मराठी भाषा समिती, वर्षातून किमान एकदा बैठक घेईल.

(५) राज्य मराठी भाषा समिती, पुढील अधिकारांचा वापर करील व पुढील कार्ये पार पाडील :-

(एक) या अधिनियमाच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करण्याची सुनिश्चिती करणे व त्याचा आढावा घेणे ;

(दोन) जिल्हा मराठी भाषा समितीने, या अधिनियमान्वये तिची कार्ये पार पाडताना, केलेल्या कारवाईबाबत सादर केलेल्या शिफारशींसह वार्षिक अहवालावर विचार करणे आणि या अधिनियमाच्या तरतुदींची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी तिला योग्य वाटतील असे निदेश जिल्हा मराठी भाषा समितीला देणे ;

(तीन) या अधिनियमाच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी, तिला योग्य वाटतील असे निदेश, राज्य शासनाच्या सर्व कार्यालयांना आणि जिल्हा मराठी भाषा समितीला देणे ;

(चार) या अधिनियमाच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी आवश्यक असतील अशी प्रोत्साहके, बक्षिसे किंवा योजना यांची शिफारस करणे.

जिल्हा मराठी
भाषा समिती
घटित करणे.

५३. (१) प्रत्येक जिल्हाधिकारी, या अधिनियमान्वये त्याला प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करण्यासाठी आणि नेमून देण्यात आलेली कार्ये पार पाडण्यासाठी जिल्ह्यात, एक जिल्हा मराठी भाषा समिती घटित करील.

(२) जिल्हा मराठी भाषा समितीमध्ये पुढील सदस्यांचा अंतर्भाव असेल :-

(एक)	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष ;
(दोन)	महानगरपालिका आयुक्त	सदस्य ;
(तीन)	पोलीस अधीक्षक	सदस्य ;
(चार)	मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिल्हा परिषद)	सदस्य ;
(पाच)	जिल्हा शिक्षणाधिकारी	सदस्य ;
(सहा)	मराठी भाषा, कला, प्रयोगनिष्ठ कला, साहित्य, संस्कृती किंवा प्रकाशने या क्षेत्रातील जिल्ह्यात राहणाऱ्या व्यक्तींमधून, जिल्हाधिकाऱ्याने नामनिर्देशित करावयाचे दोन प्रतिनिधी	सदस्य ;
(सात)	मराठी भाषा, कला, प्रयोगनिष्ठ कला, साहित्य, संस्कृती, प्रकाशने किंवा ग्रंथालये या क्षेत्रातील जिल्ह्यात काम करणाऱ्या अशासकीय संस्था, संघटना, चळवळी किंवा मंच यांतील, जिल्हाधिकाऱ्याने नामनिर्देशित करावयाचे दोन प्रतिनिधी	सदस्य ;
(आठ)	जिल्हाधिकारी कार्यालयात पदनिर्देशित केलेला मराठी भाषा अधिकारी	सदस्य-सचिव.

(३) वरील खंड (सहा) व (सात) मध्ये निर्दिष्ट केलेले अशासकीय सदस्य, जिल्हाधिकारी आदेशाद्वारे विनिर्दिष्ट करील अशा कालावधीसाठी पद धारण करतील.

(४) जिल्हा मराठी भाषा समिती, तीन महिन्यातून किमान एकदा बैठक घेईल.

५ई. (१) जिल्हा मराठी भाषा समिती, पुढील अधिकारांचा वापर करील आणि पुढील कार्ये पार पाडिले :- जिल्हा मराठी भाषा समितीचे अधिकार व कार्ये.

(अ) या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी जिल्हातील राज्य शासनाच्या सर्व कार्यालयांना निदेश देणे ;

(ब) शासकीय प्रयोजनांसाठी, किंवा या अधिनियमाच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींच्या अंमलबजावणीसाठी मराठीचा वापर होत नसल्यासंबंधीच्या गा-हाण्यांची किंवा तक्रारींची चौकशी करणे व त्याचे निवारण करणे ;

(क) जिल्हातील राज्य शासनाच्या सर्व कार्यालयांमधून या अधिनियमाखालील तक्रारींशी किंवा गा-हाण्यांशी संबंधित आवश्यक माहिती, अभिलेख व अहवाल मागविणे व प्राप्त करणे ;

(ड) या अधिनियमाच्या अंमलबजावणीसंबंधीच्या तक्रारींची किंवा गा-हाण्यांची चौकशी करणे व त्यांचे निवारण करणे आणि त्या शीघ्रगतीने निकालात काढणे ;

(ई) या अधिनियमाच्या कोणत्याही तरतुदींचे उल्लंघन झाल्याचे दिसून आले तर, या अधिनियमाच्या तरतुदींचे अनुपालन करण्यासाठी राज्य शासनाच्या संबंधित कार्यालयास निदेश देणे ;

(फ) या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करण्याच्या संबंधात, राज्य शासन, वेळोवेळी निदेश देईल अशा विविध कार्यक्रमांचे, प्रकल्पांचे, उपक्रमांचे, कार्यशाळांचे, प्रदर्शनांचे किंवा चर्चासत्रांचे आयोजन करणे ;

(ग) या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करण्याच्या संबंधात, या अधिनियमाअन्वये तिची कार्ये पार पाडताना, तिने केलेल्या कारवाईबाबतचा वार्षिक अहवाल, शिफारशीसह, राज्य मराठी भाषा समितीला सादर करणे ;

(ह) विहित करण्यात येतील अशा इतर अधिकारांचा वापर करणे आणि अशी इतर कार्ये पार पाडणे.

(२) राज्य शासनाची कार्यालये, जिल्हा मराठी भाषा समितीच्या निदेशांचे, ते प्राप्त झाल्यापासून पंधरा दिवसांच्या कालावधीच्या आत, अनुपालन करतील व जिल्हा मराठी भाषा समितीला अनुपालन अहवाल पाठवतील.

५फ. राज्य शासनाचे प्रत्येक कार्यालय, या अधिनियमाखालील आणि त्याखाली केलेल्या नियमांखालील मराठी भाषेच्या वर्जित प्रयोजनांव्यतिरिक्त, सर्व शासकीय प्रयोजनांमध्ये मराठी भाषेचा वापर केला जात आहे असे, त्याच्या वापराबाबत स्वयंप्रेरणेने संकेतस्थळावर किंवा इतर कोणत्याही वीजकीय (इलेक्ट्रॉनिक) साधनावर किंवा जनतेला सहज साध्य होईल प्रकटीकरण. अशा संदेशवहनाच्या इतर कोणत्याही साधनावर, स्वयंप्रेरणेने प्रसिद्ध करील.

५ग. राज्य शासनाच्या विभागाचा प्रशासकीय प्रमुख किंवा विभाग प्रमुख किंवा कार्यालयाचा कार्यालय प्रमुख किंवा कार्यालयाचा नियंत्रण अधिकारी,— अंमलबजावणी व अनुपालन करण्याची जबाबदारी.

(अ) या अधिनियमाच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी ;

(ब) जिल्हा मराठी भाषा समितीने, राज्य मराठी भाषा समितीने व राज्य शासनाने, वेळोवेळी दिलेल्या सर्व निदेशांच्या व अनुदेशांच्या अनुपालनासाठी ;

(क) या अधिनियमाच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी, सर्व आवश्यक सुविधा व सेवा पुरविण्यासाठी,

जबाबदार असेल.

निदेश देण्याचा
शासनाचा
अधिकार.

५६. राज्य शासनास, या अधिनियमाच्या आणि त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदींची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी, आवश्यक असतील असे निदेश किंवा अनुदेश, राज्य शासनाच्या सर्व कार्यालयांना देता येतील.

शिक्षा.

५आय. शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी, या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करत नसल्याबाबतची तक्रार किंवा गाऱ्हाणे प्राप्त झाल्यावर, आवश्यक असल्याचे दिसून आल्यास, महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ याअन्वये किंवा त्याला लागू असलेल्या अन्य कोणत्याही सेवा नियमांन्वये किंवा विनियमांन्वये संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई करील. शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी, त्याने केलेल्या अशा शिस्तभंगाच्या कारवाईसंबंधातील अहवाल राज्य मराठी भाषा समितीला व जिल्हा मराठी भाषा समितीला सादर करील.”.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग आठ

वर्ष ७, अंक १३(६)]

शुक्रवार, जुलै १६, २०२१/आषाढ २५, शके १९४३

[पृष्ठे ६, किंमत : रुपये २७.००

असाधारण क्रमांक ३३

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम आणि
विधि व न्याय विभागाकडून आलेली विधेयके (इंग्रजी अनुवाद).

In pursuance of clause (3) of article 348 of the Constitution of India, the following translation in English of the Maharashtra Official Languages (Amendment) Act, 2021 (Maharashtra Act No. XIV of 2021), is hereby published under the authority of the Governor.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

SATISH WAGHOLE,
I/C. Secretary (Legislation) to Government,
Law and Judiciary Department.

MAHARASHTRA ACT No. XIV OF 2021.

(First published, after having received the assent of the Governor in the "Maharashtra Government Gazette", on the 16th July 2021).

An Act further to amend the Maharashtra Official Languages Act, 1964.

Mah. V
of 1965. **WHEREAS** it is expedient further to amend the Maharashtra Official Languages Act, 1964, for the purposes hereinafter appearing; it is hereby enacted in the Seventy-second Year of the Republic of India, as follows :-

1. This Act may be called the Maharashtra Official Languages Short title. (Amendment) Act, 2021.

Amendment
of section 2 of
Mah. V of
1965.

2. In section 2 of the Maharashtra Official Languages Act, 1964 (hereinafter referred to as "the principal Act"),-

Mah. V
of
1965.

(a) after clause (b), the following clause shall be inserted, namely :—

“(b-1) “District Marathi Language Committee” means a District Marathi Language Committee constituted in each district under section 5D;”;

(b) after clause (c), the following clauses shall be added, namely :—

“(d) “Marathi Language Officer” means an officer designated as the Marathi Language Officer under sub-section (1) of section 5B;

(e) “prescribed” means prescribed by rules ;

(f) “State Government” means the Government of Maharashtra ;

(g) “State Marathi Language Committee” means the State Marathi Language Committee constituted under section 5C.”.

Amendment
of section 4 of
Mah. V of
1965.

3. Section 4 of the principal Act shall be renumbered as sub-section (1) thereof; and after sub-section (1), as so renumbered, the following sub-section shall be added, namely :—

“(2) All official purposes under sub-section (1) includes the following namely :—

(a) all internal affairs or business of all offices of the State Government;

(b) all communication and correspondence to be made with the public in the State by all offices of the State Government;

(c) all noting, drafting, all remarks, comments and opinions thereon, manuals, any administrative proceedings, bye-laws, all types of notices, any administrative work and business, schemes, programs, policies, decisions, resolutions, administrative and other reports, press releases, invitation cards, letter-heads or any other orders or documents pertaining to public interface and public interest to be issued by any office of the State Government;

(d) all administrative and other reports and official papers to be laid before the both Houses of the State Legislature;

(e) any license, permit, certificate, tender or advertisement to be given or issued by or on behalf of the State Government or any Department or office thereof;

(f) all standard forms, proformas or registers to be used or any other documents pertaining to public interface and public interest in offices of the State Government;

(g) all sign boards, name plates, notice boards and any other display matters pertaining to public interface and public interest in offices of the State Government;

(h) all stamps or seals to be used in offices of the State Government;

(i) any other documents or services to be provided through internet and any communication pertaining to the public interface and public interest to be made through the website, apps, portals, and any other electronic mode of communication by any office of the State Government; and

(j) any other such official purposes as may be prescribed.”.

4. After section 5 of the principal Act, the following sections shall be inserted, namely :—

Insertion of new sections 5A, 5B, 5C, 5D, 5E, 5F, 5G, 5H and 5I in Mah. V of 1965.

“5A. Every office of the State Government, including offices subordinate and under administrative control of each Department of Mantralaya, shall make suitable provisions in its policies pertaining to public interface and public interest for use of Marathi for effective implementation of the provisions of this Act.

Provisions in policy for effective implementation of this Act.

5B. (1) Every office of the State Government shall designate a suitable officer as ‘Marathi Language Officer’ to discharge the functions assigned to him under this Act.

Designation of Marathi Language Officer.

(2) The Marathi Language Officer shall discharge the following functions, namely :—

(a) receive the grievances or complaints pertaining to non-use of Marathi in official purposes and implementation of the provisions of this Act in the office and to facilitate for its effective redressal; and

(b) to take steps to ensure the effective implementation of the provisions of this Act and the rules made thereunder.

(3) The Head of the Office and any other officer and employees in the office shall render necessary assistance to the Marathi Language Officer for discharging the functions assigned to him under this Act.

5C. (1) There shall be a State Marathi Language Committee to exercise the powers conferred on and to discharge the functions assigned to it under this Act.

Constitution of State Marathi Language Committee.

(2) The State Marathi Language Committee shall consist of the following members, namely :—

(i) Minister, Marathi Language	Chairperson;
(ii) State Minister, Marathi Language	Vice-Chairperson;
(iii) Chief Secretary, Government of Maharashtra	Vice-Chairperson;
(iv) Additional Chief Secretary (Services), General Administration Department	Member;
(v) Secretary, Marathi Language Department	Member;

(vi) Secretary, School Education
Department	Member;
(vii) Secretary, Urban Development
Department	Member;
(viii) Secretary, Revenue Department	Member;
(ix) Deputy Secretary, Marathi
Language Department	Member-Secretary.

(3) The State Marathi Language Committee may invite experts from various fields, as it may deems fit, from time to time, for the meeting.

(4) The State Marathi Language Committee shall meet at least once in a year.

(5) The State Marathi Language Committee shall exercise the following powers and discharge the following functions, namely :—

(i) ensure and review the implementation of the provisions of this Act and the rules made thereunder;

(ii) consider an annual report alongwith recommendations submitted by the District Marathi Language Committee about action taken by it in discharge of its functions under this Act and to give directions to the District Marathi Language committee as it deems fit for effective implementation of the provisions of this Act;

(iii) give directions to all offices of the State Government and the District Marathi Language Committee as it deems fit for effective implementation of the provisions of this Act and the rules made thereunder;

(iv) recommend such incentives, rewards or schemes as may be necessary for effective implementation of the provisions of this Act and the rules made thereunder.

5D. (1) The District Collector of each district shall constitute a District Marathi Language Committee in the District to exercise the powers conferred on and to discharge the functions assigned to it under this Act.

(2) The District Marathi Language Committee shall consist of the following members, namely :—

(i) District Collector	Chairperson;
(ii) Municipal Commissioner	Member;
(iii) Superintendent of Police	Member;
(iv) Chief Executive Officer
(Zilla Parishad)	Member;
(v) District Education Officer	Member;
(vi) Two representatives amongst the
persons residing in the district
from the field of the Marathi language,
arts, performing arts, literature,
culture or publications to be
nominated by the District Collector	Member;

(vii) Two representatives of the non-Government institutions, organizations, movements or forums working in the district in the field of the Marathi language, arts, performing arts, literature, culture, publications or libraries to be nominated by the District Collector

Member;

(viii) Marathi Language Officer designated in the office of the District Collector

Member-Secretary.

(3) The non-official members referred to in clauses (vi) and (vii) above shall hold the office for such period as the District Collector may, by an order, specify.

(4) The District Marathi Language Committee shall meet at least once within three months.

5E. (1) The District Marathi Language Committee shall exercise the following powers and discharge the following functions, namely :—

Powers and functions of District Marathi Language Committee.

(a) give directions to all offices of the State Government in the District for effective implementation of the provisions of this Act and the rules made thereunder;

(b) enquire into and redress the grievances or complaints pertaining to non-use of Marathi for official purposes and implementation of the provisions of this Act and the rules made thereunder;

(c) call and receive the necessary information, records and reports pertaining to complaints or grievances under this Act from all offices of the State Government in the District;

(d) enquire into and resolve the complaints or grievances regarding implementation of this Act and dispose them in an expeditious manner;

(e) direct the concerned office of the State Government to comply with the provisions of this Act, if found violating any of the provisions of this Act;

(f) organize various programs, projects, activities, workshops, exhibitions and seminars as may be directed by the State Government, time to time, with regard to the implementation of the provisions of this Act;

(g) submit an annual report to the State Marathi Language Committee about action taken by it in discharge of its functions under this Act alongwith its recommendations with regard to the effective implementation of the provisions of this Act;

(h) exercise such other powers and perform such other functions as may be prescribed.

(2) The offices of the State Government shall comply with the directions of the District Marathi Language Committee within a period of fifteen days from the receipt thereof and forward a compliance report to the District Marathi Language Committee.

Proactive disclosure about use of Marathi.

5F. Each office of the State Government shall proactively publish on its website or any other electronic mode or any other mode of communication which are easily accessible to the public that Marathi is being used in all official purposes, other than excepted purposes under this Act and rules made thereunder.

Responsibility of implementation and compliance.

5G. The administrative Head or Head of the Department or Head of the office or Controlling Officer of the office of the State Government shall be responsible for,—

(a) effective implementation of the provisions of this Act and the rules made thereunder;

(b) compliance of all directions and instructions issued by the District Marathi Language Committee, the State Marathi Language Committee and the State Government, from time to time;

(c) providing all necessary facilities and services for effective implementation of the provisions of this Act and the rules made thereunder.

Power of Government to give directions.

5H. The State Government may issue such directions or instructions to all offices of the State Government as may be necessary for effective implementation of the provisions of this Act and the rules made thereunder.

Punishment.

5I. The Disciplinary Authority shall on receipt of complaint or grievance regarding non-implementation of the provisions of this Act, initiate disciplinary action against the concerned Government servant under the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979 or any other service rules or regulations as applicable to him, if found necessary. The Disciplinary Authority shall submit a report regarding such disciplinary action taken by it to the State Marathi Language Committee and District Marathi Language Committee.”